

Claudel om sig själv

19/11

UNDER AREN 1951 och 1952 anordnade den franska radion 42 intervjuer eller samtal mellan Paul Claudel och Jean Amrouche. Upptagningarna publicerades förra året i bokform: *Paul Claudel, Mémoires improvisées, recueillies par Jean Amrouche* (Gallimard, 750 franc). Denna bok på 340 sidor hör säkerligen till radions mest lysande kulturella insatser. Amrouche står som intervjuare över allt beröm: han tycks ha haft hela Claudels väldiga produktion present under samtalen — vida mer än Claudel själv —, han frågade på en gång diskret och inträngande, hans motiveringar till frågorna och hans kommentarer till svaren formade sig till genomträngande och ofta originella analyser. Claudel, 82—83 år då inspelningarna skedde, svarade i det hela öppet och livligt; ibland märks det att minnet sviker, ibland att Claudel blir irriterad över utfrågningen, vilket gör boken levande. Framställningen blir verkligen "improviserade memoarer", där, i stort sett i tidsföljd, Claudels liv, idéer och viktigaste verk blir diskuterade och belysta. Skulle inte den svenska radion kunna försöka något liknande, om ock mindre format?

Claudel presenteras i radioserien som "den störste levande franske diktaren och en av de största i vår historia". Inom litteraturkritiken torde denna höga uppskattning, eller i varje fall en mycket hög uppskattning, vara den allmänna, även om det betonas att bland det betydande, som dominerar i Claudels verk, finns en del underhaltigt och till och med pekaralistiskt. Inom den bildade publiken är läget, synes det, ett annat. Många finner det på en gång komplicerade, retoriska, våldsamma och ensidiga hos Claudel olidligt, medan de verkliga "claudelianerna" sätter honom i särklass bland alla nutidens författare. Delvis, men långt ifrån helt, sammanhänger motsättningen med religiöst-politiska attityder. Claudels katolicism, som verkar medeltida i jämförelse med Mauriacs, och hans reaktionära politiska inställning, som gjort honom till anhängare av Franco och Pétain, bidrar att stegra sympatin på vissa håll och antipatin på andra.

Memoarerna ger en god bild av Claudels personlighet. Här framträder en man som är "sig själv nog", intensiv i sin religiösa känsla, som ger hans liv spänning och

PAUL CLAUDEL

passion, men också bidrar till hög-färden, omedgörligheten, föraktet mot andra. De flesta nyare författare som berörs i samtalen betraktar Claudel med ovilja eller likgiltighet; detta gäller inte bara Flaubert, Gide och Proust, utan katolska stridsmän som Péguy och Bernanos. Den stolta och suggestiva teckningen av den familjemiljö i vilken Claudel växte upp kunde avse honom själv; familjen Claudel var "en mycket egenartad, mycket sluten familj, som levde mycket för sig själv, i ett slags vilt och ilsket högmood. Vi bildade en liten klan, som fann sig vara ofantligt överlägsna alla andra. Och vi grälade ständigt med varandra." Vid aderton års ålder genomgick Claudel vad han kallar en omvändelse, men den innebar blott en aktivering av det religiösa intresset, inte en övergång från otro till tro. "Jag har aldrig haft det minsta tvivel i trosfrågan eller tvekan eller ånger eller något i den stilen." Claudel talar om hur mycket han påverkats av Dostojevskij, men av den kamp om tron och den för-tärande medkänsla som präglar Dostojevskij finns inte några spår hos Claudel. Det märkliga med Claudels tro är att den samtidigt är så lidelsefull och så fast, man frestas att säga en trygg exaltation.

Claudel förklarar sin "omvändelse" med "upptäckten" av Rimbaud år 1886, och han hör till dem som i Rimbauds liv ser ett drama med återgången till den katolska tron som kulmen ("bevisningen" har utförts särskilt av Daniel-Rops i "Rimbaud, le drame

spirituel"). Medan Rimbauds oro drev honom att bli handlande i Etiopien, gick Claudel i hans efterföljelse in i utrikesdepartementet, för att sluta som ambassadör på några av den franska diplomatins främsta poster. Familjelivet kvävde honom, han ville resa, se världen; han kunde inte bryta sig ut på egen hand, som Rimbaud, och lösningen blev den konventionella och behagliga, som förenade omväxling med disciplin och ett respekterat yrke. Särskilt de långa vistelserna i Kina i början av 1900-talet kom att befrukta hans fantasi och att tillika utveckla hans konservatism. "Livet i detta land hade inte drabbats av nutidens anda: självanalysen, sökandet efter förbättring, tron på de egna drömmerna... Jag har avskytt den moderna civilisationen, och jag har alltid känt mig främmande för den. Där tycktes mig tvärtom allt naturligt och normalt, och då jag, bland tiggare och fallandesjuka, i tumultet av bärare och dragare [gick omkring] kände jag mig som om jag äntligen kommit hem." Det är en bekännelse som säger åtskilligt.

Den modernism som Claudel avskyr personifieras av André

Gide, och i memoarerna fortsätter den uppgörelse med Gide som för några år sedan belystes genom den publicerade brevväxlingen och debatten i anknytning till denna. Särskilt vänder sig Claudel mot Gides strävan till självanalys och allt vad därmed sammanhänger: dagboksskrivandet, de intima meddelandena, sökandet efter nya jag. Gang på gang utdömer han satsen "känn dig själv"; det är ett huvudtema i samtalen. "Jag har aldrig frestats av introspektionen; jag har aldrig funnit mig själv särskilt intressant; jag har alltid funnit de yttre problem som jag haft att lösa av vida större intresse än observerandet av mitt eget inre." Vid självanalysen uppstår ett fenomen jämförligt med Heisenbergs osäkerhetsreaktion; den analyserande förändrar det han vill analysera. "Då man betraktar sig själv börjar man arbeta efter en konstgjord modell... anlägga vissa attityder, som inte har något att göra med det väsentliga i personligheten... Att skriva en dagbok, att betrakta sig själv, det är det säkraste medlet att förfälska sig själv. Man känner inte sig själv, ty det egna jagets grund är ingenting, är intigheten. Den riktiga vägen till självkänedom an-göes tvärtom av satsen: 'Glöm dig själv', glöm dig själv för att fångas av det skådespel som erbjuds dig och som är av oändligt mycket större intresse." Gides själv-analys är en form av exhibitionism, som sammanhänger med hans homosexualitet, hans rike-dom och hans liv utan yrke, utan disciplin.

Dessa skilda, delvis motsägande tankar kan med utbyte ställas mot Gides berömda hymner till självkänedom och uppriktighet genom att lämna jaget fria tyglar. Hos båda författarna är det uppenbarligen mera fråga om personliga deklarationer än om riktigt tänkande; då exempelvis Claudel påstår att det finns ett slags omedvetet verkligt jag, men sedan talar om "intigheten" som jagets grund, är han inkonsekvent och berövar sig rätten att stämpla Gides skilda jagproduktioner som förfälskningar; Gide talar om att släppa lös alla möjligheter, men är i själva verket inriktad på att frambringa nya stämningar, idéer, attityder. Hur nära de båda antagonisternas principer kan komma varandra, hur suddiga resonemang av denna art gärna blir klarläggs på ett lustigt sätt i ett av radiosamtalen. Claudel hänade tanken på självanalys. "Ingen känner sig själv, det är just det stimulerande... Det är bra mycket roligare än att känna sig själv. Vad känner man? En mumie, något alldeles falskt, konstgjort! Det är inte intressant, medan däremot att se sig själv som utgångspunkten för en mängd märkvärdiga saker som kan hända och att hålla sig i total beredskap (disponibilité) med ett djupt förakt för sig själv..." På denna punkt avbröt intervjuaren Amrouche med orden: "Det var precis er vän Gides moral... han var hela sitt liv inställd på att vara beredd, på att kunna ta emot."

Säkert är att Claudel är mera förbehållsam rörande sitt personliga liv än Gide. Han berör blott med några ord sitt äktenskap, han antyder blott den kärleks-historia som ligger bakom hans kanske mest gripande verk, "Partage du midi". Men även de glimtar man får från detta liv som korrekt diplomat och passionerad diktare är inslag av värde i denna rika och märkliga bok.

HERBERT TINGSTEN

Aftontidningen

22/1

skall enligt meddelande i tidningen eventuellt nedläggas; Landsorganisationens representantskap skall i mitten av februari ta ställning till denna fråga. Det vore beklagligt om så bleve fallet. Aftontidningen har, som vi ofta betonat, intagit en relativt självständig position inom den socialdemokratiska pressen; den har inte varit ett språkrör för partiledningen på samma sätt som

Morgon-Tidningen, och det har ofta varit färg och friskhet över dess inlägg. Tidningen tillkom närmast för att bekämpa nazismen, och i fråga om trohet gentemot de demokratiska grundsatserna har den hållit måttet. I många fall har våra åsikter brutit sig mot Aftontidningens, men detta hindrar oss självfallet inte att uttrycka förhoppningen att denna nya minskning av den svenska tidningspressen skall kunna förebyggas.